

24. november 2011

**Redegørelse om arbejde
med vindmølleproduktion og anvendelse
af styren på LM Wind Power**

Perioden 1978 -1994

Indhold

- 1. Baggrund for redegørelsen**
- 2. Afgrænsning af redegørelsen**
- 3. Sammenfatning og konklusion**
- 4. LM Wind Power**
- 5. Arbejdsmiljølovgivningen**
- 6. Arbejdsmiljømæssige sikkerhedsforanstaltninger**
- 7. Arbejdstilsynets tilsyn med det kemiske arbejdsmiljø på LM Wind Power**
 - 7.1. Rolles Møllevvej 1, 6640 Lunderskov**
 - 7.2. Vestre Stationsvej 47, 6621 Gesten**
 - 7.3. Havnepladsen 18, 5900 Rudkøbing**
 - 7.4 Drosselvej 2, 6640 Lunderskov**
 - 7.5. Fabriksvej 5, 6640 Lunderskov**
 - 7.6. Fabriksvej 6 – 8, 6000 Kolding**
 - 7.7. Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med det kemiske arbejdsmiljø på LM Wind Power i perioden 1978 - 1994**
- 8. Anmeldelse og anerkendelse af arbejdsskader vedrørende LM Wind Power**
 - 8.1. Indledning**
 - 8.2. Antallet og fordelingen af anmeldte arbejdsskader for LM Wind Power (1978 – 1994)**
 - 8.3. Status for arbejdet i Arbejdsskadestyrelsens Taskforce**
 - 8.4. Samlet skematisk oversigt over anmeldelser til Arbejdsskadestyrelsen**
 - 8.6. Konklusion**

1. Baggrund for redegørelsen

Berlingske Tidende og JyskeVestkysten bragte søndag den 20. februar 2011 flere artikler om arbejdsmiljøet hos LM Wind Power. Artiklerne er senere løbende fulgt op.

Det fremgik af artiklerne, at adskillige medarbejdere i årene 2001-2009 var udsat for styren under arbejdet med at fremstille vindmøllevinger. Tidligere medarbejdere udtalte, at det var almindeligt udbredt med symptomer og gener så som hovedpine, svimmelhed, hukommelsestab, åndenød, diarré, udslæt og bylder.

Daværende beskæftigelsesminister Inger Støjberg bad den 21. februar 2011 Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen om, at der blev udarbejdet en samlet redegørelse om sagen til Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg. Redegørelsen udarbejdes successivt, efterhånden som tilsynsdokumenter foreligger fra Landsarkiverne og kan gennemgås.

Arbejdsmarkedsudvalget modtog den 8. marts 2011 en redegørelse om det kemiske arbejdsmiljø og eventuelle arbejdsskadesager som følge af udsættelse for styren på LM Wind Powers virksomheder for perioden 1. januar 2000-31. december 2010.

Arbejdsmarkedsudvalget modtog den 28. april 2011 en redegørelse for perioden 1. januar 1995 – 31. december 1999, samt en besvarelse af ministerens spørgsmål om, hvorvidt myndighedernes indsats har været tilstrækkelig.

Nærværende redegørelse dækker den sidste del af perioden, dvs. 1978-1994.

2. Afgrænsning af redegørelsen

Redegørelsen dækker perioden 1. januar 1978 til 31. december 1994. I redegørelsen er der fokuseret på mulige kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, der kan relateres til den vindmølleproduktion, hvor der anvendes styren. Der er fokuseret på de tilsynsbesøg, der er relevante i forhold til styren. Redegørelsen omfatter ikke øvrige arbejdsmiljøforhold.

Redegørelsen er udarbejdet på baggrund af de for Arbejdstilsynet tilgængelige dokumenter, som er relevante for tilsynet med virksomhederne, og som kan henføres til 6 LM Wind Power afdelinger for årene 1978-1994. I redegørelsen indgår udelukkende virksomheder, som er registreret under LM Wind Power. Det er ikke muligt at søge registreringer på andre arbejdsgivere, der har udført arbejde på virksomheden LM Wind Power i årene før 2000.

Arbejdstilsynet har i forbindelse med udarbejdelsen af redegørelsen rekvireret dokumenter fra Landsarkivet for Fyn, Landsarkivet for Sønderjylland samt Landsarkivet for Nørrejylland.

For så vidt angår arkivalierne før 1990, og dermed før Arbejdstilsynets første elektroniske register, har det ikke været muligt at finde de enkelte virksomhedsafdelinger i et samlet register. Det har endvidere vist sig, at Arbejdstilsynets kartotekskort ikke er fuldt ud bevarede i arkiverne, og at der for perioden 1989-1994, som er registreret i Arbejdstilsynets elektroniske register, er enkelte dokumenter, som ikke har kunnet fremskaffes.

Arbejdsskadestyrelsen har som i de tidligere redegørelser for perioden 2000-2010 og perioden 1995-1999 undersøgt hvor mange sager, der er anmeldt til Arbejdsskadestyrelsen om ulykker og sygdomme opstået som følge af arbejde for LM Wind Power i perioden fra 1. januar 1978 til den 31. december 1994.

Der er derudover redegjort for de sager, der er anmeldt til Arbejdsskadestyrelsen i 2011.

3. Sammenfatning og konklusion

Daværende beskæftigelsesminister Inger Støjberg bad den 21. februar 2011 på baggrund af artikler i Berlingske Tidende og JyskeVestkysten den 20. februar 2011 om det kemiske arbejdsmiljø på LM Wind Power Arbejdstilsynet og Arbejdsskadestyrelsen om at udarbejde en redegørelse til Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg.

I denne del af redegørelsen, der dækker perioden 1978 til og med 1994 gennemgås bl.a. følgende:

- Arbejdstilsynets tilsyn på LM Wind Power virksomheder
- Anmeldelser og anerkendelse af arbejdsskader for personer, der har arbejdet på LM Wind Power virksomheder.

Ifølge arbejdsmiljølovgivningen har arbejdsgiveren ansvaret for arbejdsmiljøet på virksomheden. Arbejdsgiveren har pligt til at sørge for, at arbejdsforholdene er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarlige. Arbejdsgiveren skal sørge for, at der føres effektivt tilsyn med arbejdet, og gøre de ansatte bekendt med de ulykkes- og sundhedsfarer, der er forbundet med arbejdet. Arbejdsgiveren skal også sørge for, at de ansatte får den nødvendige oplæring og instruktion, så arbejdet kan udføres farefrit.

Efter lovgivningen må farlige kemiske stoffer kun anvendes på en måde, der effektivt sikrer de ansatte mod kemiske påvirkninger. Det betyder konkret, at hvis der er risiko for, at de ansatte under arbejdet bliver udsat for farlige stoffer som fx styren, skal virksomheden træffe beskyttelsesforanstaltninger fx i form af procesventilation. Såfremt dette ikke er tilstrækkeligt, skal der anvendes personlige værnemidler i form af fx egnet åndedrætsværn. Arbejdsgiveren skal sørge for, at de ansatte bruger værnemidler under arbejdet.

Når virksomhederne overholder arbejdsmiljøreglerne, har de ansatte et sikkert og sundt arbejdsmiljø, også når de arbejder med farlige stoffer.

Der er i redegørelsen taget udgangspunkt i 6 LM Wind Power virksomheder for perioden 1978-1994. De 6 afdelinger er placeret på følgende adresser:

Rolles Møllevej 1, 6640 Lunderskov
Vestre Stationsvej 47, 6621 Gesten

Havnepladsen 18, 5900 Rudkøbing
Drosselvej 2, 6640 Lunderskov
Fabriksvej 5, 6640 Lunderskov
Fabriksvej 6 – 8, 6000 Kolding

Gennemgangen af tilsynsdokumenter fra ovennævnte virksomheder viser, at Arbejdstilsynet har foretaget tilsynsbesøg og udført kontrol og vejledning i overensstemmelse med arbejdsmiljølovgivningen i denne periode.

Der blev på flere af LM Wind Power virksomhederne i perioden 1978-1994 konstateret kemiske arbejdsmiljøproblemer. Det viser, at virksomheden ikke levede op til dens arbejdsgiveransvar om sikring af et sikkert og sundt arbejdsmiljø. Dette har medført, at Arbejdstilsynet har afgivet i alt 53 reaktioner i form af 31 påbud samt 22 vejledninger i relation til de kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, der var knyttet til polyesterstøbningsprocesser.

I den samlede periode 1978-2010 har Arbejdstilsynet afgivet i alt 279 reaktioner¹, heraf 190 reaktioner i form af 112 påbud, 10 afgørelser om væsentlige arbejdsmiljøproblemer samt 68 vejledninger i relation til kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger fra polyesterstøbningsprocesser har indstillet virksomheden til politiet til straf for overtrædelser af arbejdsmiljølovgivningen, hvilket har resulteret i bøder på 10.000 kr., 20.000 kr., 30.000 kr., 62.500 kr. og 140.000 kr.

Der er afgivet forholdsvis flere reaktioner i perioden 1995-1999 end i perioderne 1978-1994 henholdsvis 2000-2010. Det relativt højere antal reaktioner i perioden 1995-1999 skal ses i sammenhæng med den særlige polyester-/styrenkampagne i 1997-1998 efter, at styrenarbejde i 1993 blev omfattet af særregulering i kræftbekendtgørelsen.

Der er i perioden 1978 til 1994 anmeldt 44 arbejdsskader, heraf 26 tilfælde af erhvervssygdomme. Af disse er 6 anerkendte erhvervssygdomme, som relaterer sig til udsættelse for kemiske påvirkninger, herunder styren.

Der er i perioden 1995 til 1999 anmeldt 200 arbejdsskader, heraf 67 tilfælde om mulige erhvervssygdomme. Af disse relaterer 10 anerkendelser sig til kemiske påvirkninger, hvoraf en enkelt af de anerkendte erhvervssygdomme i denne periode relaterer sig direkte til styren.

Der er i perioden 2000-2010 anmeldt 786 arbejdsskader, heraf 323 erhvervssygdomme og 463 ulykker. Heraf er 16 erhvervssygdomssager anerkendt som kemisk relateret, hvoraf 3 relaterer sig til styren.

Der er siden 1. januar 2011 indgået 365 anmeldelser til Arbejdsskadestyrelsen, som fordeler sig med 350 erhvervssygdomssager og 15 ulykker. Der kan foreløbig ikke siges noget entydigt om disse. Der udarbejdes en endelig analyse til Erhvervssygdomsudvalget, når taskeforcen har afsluttet behandlingen af sagerne, forventeligt i sommeren 2012.

¹ I de 279 reaktioner indgår 89 reaktioner vedrørende andre arbejdsmiljøforhold end kemiske i perioden 1995-2010.

4. LM Wind Power

LM Wind Power, tidligere LM Glasfiber A/S, er en større international virksomhed, der leverer komponenter til vindmølleindustrien.

Virksomheden beskæftiger sig med fremstilling af vinger og forme til vinger, bremseproduktion samt service og logistik. LM Wind Power har fremstillet vindmøllevinger i over 30 år og forme til vinger i over 20 år.

Vinger og forme produceres ved støbning i glasfiberarmeret polyester.

Virksomheden har hovedkvarter i Kolding og har fortsat vindmøllevingeproduktion på enkelte steder i Danmark. LM Wind Power har også fabrikker placeret i Canada, USA, Spanien, Polen, Indien og Kina. Virksomheden har ca. 4.500 medarbejdere ansat globalt.

5. Arbejds miljølovgivningen

Formålet med arbejdsmiljøloven er at skabe et sikkert og sundt arbejdsmiljø, og grundlag for, at virksomhederne selv kan løse sikkerheds og sundhedsspørgsmål med vejledning fra arbejdsmarkedets organisationer og vejledning og kontrol fra Arbejdstilsynet.

Arbejdsgiveren har ansvaret for arbejdsmiljøet på virksomheden. Det er arbejdsgiverens pligt at sørge for, at arbejdsforholdene er sikkerheds- og sundhedsmæssigt fuldt forsvarlige. Arbejdsgiveren skal sørge for, at der føres effektivt tilsyn med arbejdet, og gøre de ansatte bekendt med de ulykker og sundhedsfarer, der er forbundet med arbejdet. Arbejdsgiveren skal også sørge for, at de ansatte får den nødvendige oplæring og instruktion, så arbejdet kan udføres farefrit.

Efter lovgivningen må stoffer og materialer med egenskaber, der kan være farlige for de ansatte eller som i øvrigt kan forringe sikkerhed og sundhed, kun anvendes ved arbejdsprocesser og -metoder, der effektivt sikrer de ansatte mod ulykker og sygdomme.

Arbejdet i glasfibervirksomheder, herunder vindmølleproduktionsvirksomheder, er generelt reguleret ved Arbejdstilsynets bekendtgørelser om arbejdets udførelse, arbejdsstedets indretning, tekniske hjælpemidler og forskellige bekendtgørelser om stoffer og materialer. Bekendtgørelserne om arbejdets udførelse fra 1983 og om arbejdsstedets indretning fra 1992 videreførte bl.a. bestemmelser fra lov om arbejderbeskyttelse fra 1954 om at undgå unødigt påvirkning fra stoffer og materialer, at overholde fastsatte grænseværdier og udsugning af luftforureninger så tæt ved kilden som muligt, som havde været gældende indtil 1983 henholdsvis 1992 efter ikraftholdelsesbekendtgørelsen.

Allerede i 1972 havde Arbejdstilsynet udarbejdet en meddelelse til virksomhederne om beskyttelsesforanstaltninger ved arbejde med fremstilling af emner af glasfiberarmeret polyesterpolyesterplast indeholdende styren. Der skulle sørges for så kraftig ventilation, at grænseværdien for styren på 100 ppm kunne overholdes. Derudover skulle der anvendes beskyttelseshandsker og øjenværn.

Samtidig blev Arbejdstilsynskredsene instrueret om at give påbud om at træffe foranstaltninger for at undgå faren, samt at indtil forholdene er bragt i orden, skulle der benyttes åndedrætsværn.

I 1976 udsendte Arbejdstilsynet en revideret meddelelse til virksomheder, som arbejdede med fx glasfiberarmeret polyester indeholdende styren, om at grænseværdien blev nedsat fra 100 til 50 ppm. Virksomhederne skulle foretage målinger 2 gange årligt og sende dokumentation heraf til det stedlige Arbejdstilsyn. Der skulle i arbejdsrum sørges for så kraftig ventilation, at grænseværdien kunne overholdes, samt sikres, at huden ved arbejdet blev beskyttet.

I 1976 var styren opført på grænseværdilisten med en værdi på 50 ppm. I 1984-listen anførtes, at nye anlæg etableret i 1983 og senere skulle overholde en grænseværdi på 25 ppm. Grænseværdien for gamle anlæg og generelt nedsattes til 40 ppm i 1985 og til 25 ppm i 1987. I 1994 blev grænseværdien på 25 ppm en loftsværdi, som ikke måtte overskrides.

Siden 1984 har det i grænseværdivejledningerne været fremhævet, at det ikke er tilstrækkeligt at overholde grænseværdien, men at påvirkningen fra luftforureningen skal nedbringes så meget, som det er teknisk muligt, så unødigt påvirkning fra stoffer og materialer undgås. I 1987 stadfæstede højesteret, at Arbejdstilsynet har hjemmel i arbejdsmiljøloven til at påbyde effektiv ventilation, uanset om der er konstateret en luftforurening, der ikke overstiger fastsatte grænseværdier.

Styren blev i 1992 optaget på Arbejdstilsynets liste over stoffer, der anses for at være kræftfremkaldende.

I 1993 trådte bekendtgørelsen om foranstaltninger til forebyggelse af kræfttrisikoen ved arbejde med stoffer og materialer (kræftbekendtgørelsen) i kraft. Styren blev omfattet af kræftbekendtgørelsen og fik en særregulering med særligt strenge krav i arbejdsmiljøreglerne for arbejde med polyesterstøbning, hvor der er risiko for udsættelse for styren.

Siden 1993 har der for polyesterstøbning bl.a. været krav om:

- Afgrænsning og skiltning af arbejdsstedet
- Arbejdsstedet skal være adskilt fra andre arbejdssteder og kun ansatte, hvor arbejdet gør det nødvendigt, har adgang til arbejdsstedet
- Målinger
- Særlig uddannelse
- Anmeldelse til Arbejdstilsynet om ethvert arbejde med styren, herunder overvejelser om substitution af det farlige stof med et andet ikke farligt eller mindre farligt stof eller arbejdsproces

Ved arbejde med polyesterstøbning skal arbejdspladsen indrettes, så den lever op til kravene i bekendtgørelsen om faste arbejdssteders indretning, og desuden svarende til hvad der er god praksis i branchen eller andre brancher. Der skal anvendes arbejdsprocesser, arbejdsmetoder og værktøj, der udelukker eller begrænser udvikling af dampe og støv m.v. samt sprøjt og stænk. Arbejdspladserne skal være adskilt fra andet arbejde. Der skal være god hygiejne, ligesom der ikke må drikkes eller spises i arbejdslokalerne.

Der skal ved polyesterstøbearbejde bl.a. udføres målinger af luftens indhold af styren for de medarbejdere, som udfører støbning.

Ansatte, der støber eller spartler polyester, skal have en særlig uddannelse godkendt af Arbejdstilsynet.

Ved arbejde med polyesterstøbning skal virksomheden anmelde arbejdet til Arbejdstilsynet med

en beskrivelse af arbejdsgange, processer, substitutionsovervejelser, sikkerhedsforanstaltninger, personlige værnemidler mv. Herudover skal virksomhederne anmelde alle uheld, hvor medarbejdere kan have været udsat for sundhedsfare fra styren, til Arbejdstilsynet.

6. Arbejdsmiljømæssige sikkerhedsforanstaltninger

Når virksomheden overholder arbejdsmiljøreglerne, har de ansatte et sikkert og sundt arbejdsmiljø, også når der arbejdes med farlige stoffer som fx styren. Arbejdsgiveren har ansvaret for, at de ansatte er beskyttede.

I perioden 1978-1994 blev meget af polyesteren i forbindelse med fremstillingen af møllevinger udlagt ved håndoplæg. Ved denne proces blev der frigivet styrendampe, og de ansatte skulle derfor beskyttes dels med ventilation i rummet og dels ved at bære åndedrætsværn, handsker og forklæde/ beskyttelsesdragt.

I perioden 1978-1994 ændredes vurderingen af risikoen ved styren. Først vurderedes styren at være et brandfarligt lokalirriterende opløsningsmiddel med risiko for at kunne give hjerneskade. Siden blev styren vurderet til også at være sundhedsfarligt og muligt kræftfremkaldende. I løbet af perioden skete der en opstramning af sikkerhedsforanstaltningerne ved styrenarbejde, jf. ovenfor, indtil denne type arbejde blev omfattet af en særregulering i 1993 i kræftbekendtgørelsen.

7. Arbejdstilsynets tilsyn med virksomhederne LM Wind Power

I perioden 1978-1994 har Arbejdstilsynet registreringer på 6 relevante LM Wind Power virksomheder. 3 af afdelinger indgik både i redegørelsen for 1995-1999 og i redegørelsen for 2000- 2010. 3 afdelinger indgik i redegørelsen for 1995 – 1999, men ikke i redegørelsen for 2000-2010, da de var ophørt inden 2000.

7.1. Rolles Møllevej 1, 6640 Lunderskov

Afdelingen blev ifølge CVR registret oprettet i 1995, men det fremgår af tilgængelige dokumenter, at der har været aktiviteter og er blevet ført tilsyn med virksomheden i hvert fald siden 1970'erne.. Virksomheden er stadig aktiv. Indtil 2001 var afdelingen virksomhedens hovedafdeling, og der var samtidig produktion af møllevinger i flere haller, herunder haller benævnt Støbehål 1, 2 og 3 samt bjælkerum. I 2001 flyttede hovedkontoret til Kolding, men der er stadig lidt aktivitet på adressen, bl.a. er der laboratorieaktiviteter.

Den 16. august 1983 modtog Arbejdstilsynet BST-målinger fra virksomheden. Målingerne, der var udført den 26. maj 1983, viste eksponeringer for styren, der i nogle tilfælde overskred grænseværdien.

Arbejdstilsynet besøgte virksomheden den 30. august 1983. Arbejdstilsynet vejledte i den forbindelse om, at virksomheden skulle sikre, at ventilationen i støbehallerne skulle benyttes effektivt, herunder at medarbejderne skulle instrueres i den rette brug af ventilationsanlægget. Arbejdstilsynet gav samtidig påbud om at erstatte acetone med mere hudvenlige rensmidler.

Den 30. november 1983 udførte Arbejdstilsynet målinger af koncentrationen af organiske opløsningsmiddeldampe, herunder styren, i luften. Målingerne viste værdier på op til 5 gange grænseværdien. På baggrund af målingerne afgav Arbejdstilsynet den 23. december 1983 påbud om at bringe luftforureningen ned på et acceptabelt niveau under grænseværdien.

Den 20. juni 1984 modtog Arbejdstilsynet rapport med den halvårslige måling af styren fra virksomheden.

Den 27. december 1984 modtog Arbejdstilsynet rapport med måling i virksomheden den 7. november 1984. 2 af 4 målinger lå over grænseværdien, men resultatet af målingerne viste ikke en entydig sammenhæng. Det blev i rapporten foreslået, at der skulle foretages en kontrolmåling.

Den 9. januar 1985 anmodede Arbejdstilsynet Vejle Sygehus om at indkalde en del af personalet fra LM Glasfiber til nærmere undersøgelse for eventuelle skader pådraget ved arbejde med umættet polyester og lignende produkter.

Efter besøg på virksomheden den 26. juni 1986 vejledte Arbejdstilsynet om, at virksomheden skulle etablere effektiv udsugning ved arbejde med epoxylim til limning af rodstykker, og at arbejdet skulle foregå i et særskilt arbejdslokale.

Den 19. maj 1988 modtog Arbejdstilsynet en rapport med styren- og acetonemålinger udført i virksomheden i marts 1988. Målingerne var udført i hal 1 og hal 3 samt i montageafdelingen. 10 af 13 målinger overskred grænseværdien. BST anbefalede bedre tilpasning af ventilationen til emnerne. LM oplyste ved fremsendelsen af rapporten, at man efter modtagelse af resultatet havde foretaget tekniske ændringer i ventilationssystemet og afholdt kursus for alle ansatte i støbehallerne.

Den 29. juni 1988 gav Arbejdstilsynet virksomheden påbud om at lade foretage kontrolmåling af luftens indhold af organiske opløsningsmidler og indsende måleresultaterne til Arbejdstilsynet senest den 31. december 1988. Påbuddet var et led i en generel indsats, hvor Arbejdstilsynet påbød samtlige polyesteraktiviteter at foretage målinger, da branchen fortsat var belastet af høje koncentrationer af organiske opløsningsmidler. Det blev samtidig oplyst, at der ikke skulle indsendes målinger, hvis dette var sket inden for det seneste år.

Den 9. december 1988 besøgte Arbejdstilsynet virksomheden for at føre tilsyn med oprydningssarbejdet efter en brand i en hærderdunk. Det blev aftalt med virksomheden, at der skulle ske udluftning af hallen, indtil lugten var væk, og at rengøringen skulle foretages under anvendelse af beskyttelsesdragt, friskluftforsynet åndedrætsværn og handsker. Under udluftning og rengøring måtte der ikke arbejdes i hallen.

Arbejdstilsynet besøgte virksomheden den 16. marts 1989 i forbindelse med en generel polyesterkampagne. I et internt notat er bl.a. anført, at der i hal 1 forekom recirkulation ved indblæsning over bassin, hvilket var forbudt, og der blev henvist til en tilsynsrapport.

Af en målerapport fremgår, at BST udførte målinger i hal 1, 2 og 3 den 14. juni 1989. Rapporten viste for hal 3, at problemet med overskridelse af grænseværdien var løst, idet målingerne nu lå under grænseværdien. I hal 1 lå målingen ved støbning af Folkebåde under grænseværdien, men ved støbning af fiskekasser viste målingerne overskridelse af grænseværdien. Det blev i rapporten

konkluderet, at der var sket en klar forbedring ved fiskekasserne, men at problemet ikke var løst. For hal 2 og 3 - vinger lå 2 målinger under grænseværdien, mens en måling var over grænseværdien. I "beviklingen" og renskabine viste målingen overskridelse af grænseværdien. Det fremgår ikke af de tilgængelige dokumenter, hvornår Arbejdstilsynet har modtaget målerapporten.

Den 23. januar 1990 besøgte Arbejdstilsynet virksomheden. Under besøget foretog Arbejdstilsynet selv luftforureningsmålinger. Resultatet af målingerne forelå den 23. marts 1990. Ved glasfiberoplægning i forbindelse med produktion af bassiner i hal 1 blev der fundet grænseværdioverskridelser på 3 ud af 4 personer. Årsagen mentes at være dårlig udnyttelse af eksisterende ventilation. Der henvistes i rapporten til 3 tidligere BST målinger, som havde vist bedre resultater.

Den 27. marts 1990 blev der afholdt et møde mellem Arbejdstilsynet og LM om rapportens indhold. Samme dag gav Arbejdstilsynet virksomheden påbud om håndoplæg med polyester i hal 1. Det blev pålagt virksomheden at udarbejde en plan over arbejdsstedernes indretning. Virksomheden skulle endvidere indrette arbejdsstederne, så sundhedsskadelige stoffer og materialer blev fjernet så tæt ved udviklingsstedet som muligt, ligesom luftforureningen fra arbejdsprocesserne skulle hindres i at spredes til andre arbejdsplader. Der blev vejledt om brug af åndedrætsværn, indtil der var truffet effektive foranstaltninger for at nedbringe luftforureningen. Den 26. april 1990 modtog Arbejdstilsynet en tilbagemelding om, at støbehal 1 ville blive delt op i sektioner, som igen skulle deles op i små kabiner. Indblæsningsposer ville blive sænket ca. 40 cm, og der skulle opstilles ventilatorer, så de sundhedsskadelige stoffer blev ført over til udsugningen. Tiltagene forventedes færdige den 15. august 1990.

Efter besøget den 23. januar 1990 gav Arbejdstilsynet påbud om, at de ansatte skulle bære handsker, der ydede en optimal beskyttelse af huden ved arbejde, hvor kontakt med organiske opløsningsmidler ikke kunne undgås. Efter rykker fra Arbejdstilsynet sendte virksomheden tilbagemelding om, at handskerne var indkøbt.

Den 8. august 1990 modtog Arbejdstilsynet en BST-rapport med målinger for organiske opløsningsmidler udført den 25. juli 1990. Målingerne var udført i hal 1, 2 og 3 samt vingemontage og bjælkeafdeling. Der var desuden målt for støv ved 3 arbejdspladser i slibehal. I hal 1 viste målingerne af opløsningsmidler koncentrationer over grænseværdien ved forstøbning og ved håndoplæg. I hal 2 blev fundet en koncentration over grænseværdien og flere tæt på grænseværdien. Rapporten anbefalede at kigge nærmere på denne arbejdsplads. I hal 3 blev målt koncentrationer tæt på grænseværdien og over grænseværdien. Rapporten anbefalede brug af filtrerende åndedrætsværn til denne proces.

Arbejdstilsynet modtog den 5. september 1990 referat fra sikkerhedsudvalgsmøde på virksomheden den 29. august 1990. Af referatet fremgik, at virksomheden på baggrund af målingerne fra den 25. juli 1990 havde besluttet, at der fremover skulle benyttes åndedrætsværn ved støbearbejde i transportbassin, at en måling ved vinge 4 i hal 2 ville blive taget om ved opstart, og at der ved håndoplæg af bådkrog skulle benyttes åndedrætsværn.

Den 8. januar 1992 besøgte Arbejdstilsynet virksomheden. Under besøget drøftede man udvidelse af montagehallen, brugsanvisninger, ventilation i støbehallerne, velfærdsforanstaltninger, sikkerhedsorganisation, støj fra slibemaskinerne og brug af personlige værnemidler. Arbejdstilsynet afgav den 9. januar 1992 en udtalelse til Lunderskov Kommune bl.a. om ventilation i montagehallen, som endnu ikke var taget i brug.

Efter et besøg på virksomheden den 11. maj 1992 afgav Arbejdstilsynet den 2. juni 1992 påbud om anvendelse af friskluftforsynet åndedrætsværn og handsker ved arbejdspladsen kaldet "dambrug". Arbejdstilsynet modtog tilbagemelding fra virksomheden om, at der var udleveret åndedrætsværn og instrueret i hyppige skift af handsker.

Af en rapport fra BST dateret den 6. august 1992 fremgår, at der ved målinger udført den 24. og 25. juni 1992 blev konstateret overskridelser af grænseværdien for styren ved 3 arbejdsprocesser i hal 1. I hal 2 lå alle målinger over eller tæt på grænseværdien. I hal 3 var der kun en enkelt overskridelse. BST formodede, at årsagen til overskridelserne var underkapacitet i ventilationen, manglende vedligeholdelse og forkert brug af ventilationen. Det fremgår ikke af de tilgængelige dokumenter, hvornår Arbejdstilsynet har modtaget målerapporten.

Den 17. september 1992 modtog Arbejdstilsynet et referat af møde i sikkerhedsorganisationen på LM, hvoraf fremgik, at man med udgangspunkt i rapporten havde indført brug af friskluftforsynet åndedrætsværn ved forstøbning til dambrug i hal 1. I hal 2 var ventilationsanlægget blevet repareret, hvilket forventedes at hæve kapaciteten med 20-25 %. BST ville følge op med målinger den 5. oktober 1992.

Af BST-rapport med målinger udført den 5. oktober 1992 fremgik, at alle målinger i hal 2 lå over grænseværdien, og at niveauet for styren var højere end ved målingen i juni 1992, trods justeringerne på ventilationsanlægget. BST vurderede, at ventilationsanlægget hverken var hensigtsmæssigt eller tilstrækkeligt. Det fremgår ikke af de tilgængelige dokumenter, hvornår Arbejdstilsynet modtog rapporten.

I brev af 19. marts 1993 meddelte Arbejdstilsynet virksomheden, at man ønskede at foretage en nærmere gennemgang af virksomheden.

Den 20. april 1993 besøgte Arbejdstilsynet virksomheden, bl.a. for at aftale det nærmere forløb for en grundig gennemgang af virksomheden. Efter en kort gennemgang af dele af virksomheden under besøget gav Arbejdstilsynet den 30. april 1993 virksomheden påbud om at sikre, at de ansatte ved alt skære-, slibe- og pudsearbejde anvendte egnede åndedrætsværn. Arbejdstilsynet modtog tilbagemelding om, at der var installeret luftforsynet åndedrætsværn i 3 sliberum, og at de ansatte var blevet pålagt at bruge disse ved alt skære-, slibe- og pudsearbejde.

I tilsynsrapport af 29. april 1993 vejledte Arbejdstilsynet virksomheden om, at:

- separate ventilationssystemer skulle tilpasses arbejdspladserne og bruges selv ved korte arbejdsprocesser,
- diffuse emissioner fra påsmøring af gelcoat, arbejdet ved viklemaskine, åbne spande m.v. skulle begrænses,
- der skulle etableres effektiv ventilation ved renspladserne i støbehallerne,
- der skulle etableres effektiv ventilation i støbehal 1,
- de ansatte skulle benytte de høreværn og øjenværn, der var stillet til rådighed,
- portene skulle holdes lukket ind til støbehallerne for ikke at forringe effekten af ventilationsanlægget.

Den 26. og 27. maj 1993 gennemgik Arbejdstilsynet hele virksomheden. Efter besøget afgav Arbejdstilsynet den 10. juni 1993 en tilsynsrapport. Med tilsynsrapporten blev bl.a. fremsendt 3 udkast til påbud om

- ventilation i glasskærerum,
- ventilation i bjælkerum 1 og 2, samt brug af åndedrætsværn som midlertidig foranstaltning,
- ventilation og værnemidler i støbehal 1, 2 og 3, samt brug af åndedrætsværn som midlertidig foranstaltning.

Samtidig vejledte Arbejdstilsynet virksomheden om

- at der skulle udarbejdes en registrering af arbejdsmiljøforholdene og på baggrund heraf udarbejdes en handleplan for alle de steder på virksomheden, hvor der blev arbejdet med

- forurenende stoffer og materialer,
- at der skulle laves en fast rutine for vedligeholdelse af udsugningssystemerne,
- at der skulle anvendes handsker af et materiale, der var modstandsdygtigt over for de kemikalier, der blev anvendt, bl.a. styren, og
- at der skulle foretages undersøgelser af mulighederne for substitution af visse glasfiber-måtter.

Efter et møde mellem Arbejdstilsynet og virksomheden den 25. juni 1993 om de fremsendte udkast til påbud og virksomhedens bemærkninger hertil dateret den 31. august 1993, traf Arbejdstilsynet den 7. oktober 1993 afgørelse i overensstemmelse med de tidligere fremsendte udkast til påbud. Efterkommelsesfristerne blev fastsat til den 1. maj 1994.

Efter korrespondance mellem LM og Arbejdstilsynet om tolkningen af de 3 påbud indgav LM den 15. november 1993 klage til direktoratet for Arbejdstilsynet over påbuddet om ventilation i støbehal 1, 2 og 3 samt over påbuddet om ventilation i glasskærerum.

Ved afgørelse af 14. januar 1994 ophævede direktoratet påbud om ventilation i glasskærerummet, mens påbuddet om ventilation i hal 1, 2 og 3 blev opretholdt. Efterkommelsesfristen den 1. maj 1994 blev fastholdt.

Den 6. maj 1994 modtog Arbejdstilsynet tilbagemelding på påbuddet om ventilation i bjælkerum 1 og 2. Virksomheden oplyste heri, at bjælkerum 1 ville blive flyttet til bjælkerum 2, og at der blev arbejdet med indkøb af et ventilationsanlæg, som kunne dække udsugningsbehovet i bjælkerummet, men at dette var vanskeligt på grund af den ”noget diffuse holdning til grænseværdier”.

Virksomheden påklagede den 7. februar 1994 direktoratets afgørelse vedr. påbuddet om ventilation i hal 1, 2 og 3 til Arbejdsministeriet, men efter at have fremlagt en handlingsplan, som blev godkendt af kredsen og direktoratet efter tilføjelse af en række definerede betingelser, trak virksomheden klagen tilbage. Direktoratet meddelte ved afgørelse af 16. august 1994 virksomheden frist til den 1. december 1994 til gennemførelse af handlingsplanen.

Ved afgørelse af 9. november 1994 meddelte direktoratet virksomheden yderligere frist for udarbejdelse af handlingsplanene til den 1. marts 1995 og til gennemførelse af tiltagene til den 1. september 1995.

Efter tilsynsbesøg den 21. oktober 1994 indskærpede Arbejdstilsynet over for virksomheden i brev af 19. december 1994, at der skulle benyttes åndedrætsværn som midlertidig foranstaltning, til handlingsplanen om ventilation i støbehallerne var udfærdiget og udført.

Arbejdstilsynets senere opfølgning på påbuddet og handlingsplanen er nærmere beskrevet i redegørelsen for perioden 1995-1999.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med kemisk arbejdsmiljø på Rolles Møllevej 1, 6640 Lunderskov

Arbejdstilsynet foretog i perioden 1978-1994 i alt 23 tilsynsbesøg på virksomheden, hvoraf de 14 omfattede tilsyn med kemiske forhold. Arbejdstilsynet afgav 12 påbud om påvirkning fra kemiske stoffer, hovedsageligt styren eller acetone. Derudover afgav Arbejdstilsynet 14 vejledninger til virksomheden om arbejdet med styren. Disse vejledninger blev søgt gennemført dels ved hjælp af aftaler med virksomheden, dels ved at virksomheden udarbejdede handleplaner til Arbejdstilsynet.

7.2. Vestre Stationsvej 47, 6621 Gesten

Af de tilgængelige dokumenter fremgår, at afdelingen blev etableret i slutningen af 1993. Den

ophørte i 2002. Der blev produceret møllevinger.

Arbejdstilsynet besøgte virksomheden første gang den 10. maj 1994, hvor der ikke blev afgivet reaktioner, men det blev noteret, at virksomheden var i færd med indretningen og skulle besøges igen.

Ved besøg den 7. oktober 1994 blev afgivet et strakspåbud om at undgå unødigt påvirkning fra acetone, som flere steder stod i åbne spande uden udsugning. Efter samme besøg blev desuden afgivet et kortfristet påbud om at undgå unødigt påvirkning ved håndoplægning af polyester og påsmøring af gelcoat, hvor de ansatte stod lænet ind over støbeformen. Virksomheden meldte tilbage om foranstaltninger, og begge påbud blev kontrolleret ved besøg den 20. oktober 1994.

Forholdet med acetonespandene gav desuden anledning til politianmeldelse i 1995. Dette er beskrevet i redegørelse 1995-1999.

Ved besøget den 20. oktober 1994 blev der yderligere afgivet 12 påbud og 7 vejledninger.

10 af påbuddene drejede sig om, at undgå unødigt påvirkning, som var konstateret i forbindelse med

- åbne spande og dunke med styren, samt aftapningssteder uden udsugning
- ineffektiv udsugning ved støbebord
- manglende udsugning ved blandebord
- ineffektiv udsugning ved aftapningssteder
- ineffektiv udsugning ved støbeforme
- reparationsarbejde i lokale uden rumventilation
- opskæring af glasuld i lokale uden ventilation
- manglende brug af åndedrætsværn ved adskillelse af forme og sidemandspåvirkning fra støbearbejde
- afdampning ved blandebord uden udsugning
- manglende udsugning ved polyesterspild fra støbeform

De øvrige 2 påbud drejede sig om kontrolanordninger på ventilationsanlæg og målinger og kontrol med ventilationen.

De 7 vejledninger, som blev afgivet efter besøget den 20. oktober 1994, handlede om

- orientering om en ny bekendtgørelse om kræftfremkaldende stoffer
- støbning uden udsugning, som ikke længere foregik,
- aftapningsenheder uden låg eller udsugning
- oliespild på et indblæsningsfilter
- risiko for gennemsivning af slanger til airstream-hjelme
- opbevaring og opblanding af kemikalier uden udsugning
- udformning af randafsugning ved støbeforme

Virksomheden meldte tilbage på alle påbuddene, og Arbejdstilsynet fulgte op på tilbagemeldingerne med endnu et besøg den 20. december 1994.

Opfølgingsbesøget den 20. december 1994 gav anledning til et påbud om dokumentationsmålinger for styren og en vejledning om brug af åndedrætsværn. Vejledningen indskærpede påbuddet om brug af åndedrætsværn, og der blev gjort opmærksom på muligheden for retslig tiltale både til virksomheden og ansatte, hvis der senere blev konstateret manglende benyttelse af åndedrætsværn under støbning af møllevinger.

Der er fulgt op med yderligere 4 tilsynsbesøg i første halvår 1995, hvor flere af påbuddene fra

1994 er kontrolleret. Disse besøg er omtalt i redegørelsen 1995-99.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med kemisk arbejdsmiljø på Vestre Stationsvej 47, 6621 Gesten

Afdelingen har eksisteret fra slutningen af 1993 og arbejdet med polyesterstøbning. Arbejdstilsynet har i perioden frem til 1995 foretaget 4 tilsynsbesøg, som i alt resulterede i 15 påbud og 8 vejledninger om arbejdet med polyesterstøbning. Arbejdstilsynet har fulgt op på de afgivne reaktioner ved vurdering af virksomhedens tilbagemeldinger og flere opfølgingsbesøg.

7.3. Havnepladsen 18, 5900 Rudkøbing

Det fremgår ikke af CVR registret, hvornår denne afdeling blev oprettet. Af Arbejdstilsynets arkiver fremgår, at LM Glasfiber A/S startede virksomhed på adressen i 1994. Bygningerne blev erhvervet fra et lokalt yacht-værft, der ifølge Arbejdstilsynets oplysninger gik konkurs i 1994. Ifølge oplysninger fra virksomheden blev afdelingen lukket i 2005.

Arbejdstilsynet besøgte virksomheden den 27. september 1994. Om besøget er noteret, at virksomheden var under indretning til støbning af vindmøllevinger. Arbejdstilsynet havde intet at bemærke til indretningen, men ville vende tilbage, når produktionen kom i gang.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med kemisk arbejdsmiljø på Havnepladsen 18, 5900 Rudkøbing

Arbejdstilsynet har i perioden 1978-1994 besøgt virksomheden 1 gang. Der er ikke blevet afgivet reaktioner til virksomheden, der først startede produktion på adressen i 1995.

7.4. Drosselvej 2, 6640 Lunderskov

Afdelingen blev ifølge CVR registret oprettet i 1995 og ophørte i 2008. Forud for dette var der registreret en virksomhed ved navn LM Camping A/S på samme adresse. Virksomhedens hovedbeskæftigelse var ifølge Arbejdstilsynets arkiver inventarfabrikation og snedkerværksted.

Arbejdstilsynet har i perioden 1986-1994 besøgt virksomheden LM Camping A/S 5 gange. Der er ikke afgivet reaktioner om glasfiberstøbning eller andet arbejde med styren i perioden.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med kemisk arbejdsmiljø på Drosselvej 2, 6640 Lunderskov

Arbejdstilsynet foretog i perioden 1986-1994 i alt 5 tilsynsbesøg på virksomheden, hvoraf de 3 omfattede tilsyn med kemiske forhold. Arbejdstilsynet afgav 4 påbud om påvirkning fra kemiske stoffer. Ingen af disse påbud vedrører glasfiberstøbning og påvirkning fra styren.

7.5. Fabrikvej 5, 6640 Lunderskov

Afdelingen blev ifølge CVR registret oprettet i 1995, og Arbejdstilsynet har ikke registreret besøg eller korrespondance før i 1995. I referater af møder i sikkerhedsorganisationen for hovedafdelingen på Rolles Møllevej optræder denne afdeling imidlertid tilbage fra april 1992. Af Arbejdstilsynets register fremgår desuden, at en anden virksomhed tidligere har virket på adressen. Denne er senest besøgt af Arbejdstilsynet i september 1990. På baggrund heraf lægges det til grund, at LMs afdeling på denne adresse er etableret i perioden 1991-1992.

Af de nævnte mødereferater fra sikkerhedsorganisationen for hovedafdelingen på Rolles Møllevej fremgår, at der var tale om en udviklingsafdeling, og at der blev arbejdet med bådaptering. Desuden ses det af referaterne, at virksomheden i september 1992 besluttede at foretage styrenmålinger, at man i maj 1993 iværksatte en undersøgelse af ”styrenproblemer ved større emner”, og at man i november 1994 var i gang med at etablere udsugning.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med kemisk arbejdsmiljø på Fabriksvej 5, 6640 Lunderskov

Afdelingen har formentlig eksisteret siden 1991-1992. Arbejdstilsynet kendte til afdelingens eksistens, men har ikke besøgt den i perioden indtil 1995. Det skyldes formentlig, at det af mødereferaterne fremgik, at virksomheden selv var opmærksom på og iværksatte foranstaltninger mod eventuelle problemer i arbejdsmiljøet.

7.6. Fabriksvej 6-8, 6000 Kolding

Af Arbejdstilsynets register fremgår, at afdelingen er startet op i marts 1993 og nedlagt januar 1997. Der har været 5 besøg i perioden 1993-94 og der er i samme periode afgivet 6 reaktioner, heraf 4 om støbe- og slibearbejde. Det er ikke lykkedes at fremskaffe akterne fra landsarkivet, som har meddelt at der ikke findes akter på det relevante virksomhedsnummer. Et enkelt påbud er fundet som bilag i en sag om en anden afdeling. Det følgende er derfor – bortset fra det ene påbud fra 1994 – baseret på de meget kortfattede beskrivelser i Arbejdstilsynets daværende register.

Af de summariske beskrivelser i Arbejdstilsynets register ses, at Arbejdstilsynet besøgte afdelingen første gang den 29. marts 1993. Besøget gav ikke anledning til egentlige reaktioner, men der er den 30. marts 1993 sendt et brev til virksomheden om besøget.

Et besøg den 3. august 1993 gav anledning til en vejledning om ”Arbejdsforhold”. Den 21. september samme år bad Arbejdstilsynet desuden skriftligt virksomheden om en rapport om støv i sliberum. Af Arbejdstilsynets register fremgår, at der indgik svar herpå den 28. september 1993, og at Arbejdstilsynet den 15. december modtog BST-støvmålinger sammen med referat af et sikkerhedsudvalgsmøde den 9. december 1993. Arbejdstilsynet svarede med brev af 17. december 1993 om ”Arbejdsmiljøforhold på virksomheden”.

Den 7. oktober 1993 foretog Arbejdstilsynet et kontrolbesøg, som gav anledning til 3 påbud og en vejledning. Påbuddene vedrørte henholdsvis ”udsug ved lapning og polering”, ”ventilation ved støbearbejde” og ”ny slibeplads”. Vejledningen vedrørte en rundsav. Arbejdstilsynet modtog den 8. februar 1994 en tilbagemelding fra virksomheden, og reagerede på tilbagemeldingen med et brev af 14. februar 1994. Herefter modtog Arbejdstilsynet den 16. februar 1994 referat af et sikkerhedsudvalgsmøde 8. februar 1994.

I februar 1994 er desuden registreret et notat om ”arbejde med epoxy”.

Den 11. april 1994 er registreret en henvendelse om arbejde med blyklodser. Denne blev besvaret 19. april 1994.

I mellemtiden havde Arbejdstilsynet den 14. april 1994 foretaget et kontrolbesøg, som gav anledning til et påbud om åndedrætsværn ved håndoplægning. Dette påbud er det eneste tilgængelige dokument om afdelingen, som blev fundet som bilag i en anden sag. Det fremgår af påbudet, at Arbejdstilsynet konstaterede, at der blev arbejdet med påsmøring af gelcoat uden for udsugningspanelerne, der blev udført håndoplægning af beslag til vindmøller uden ventilation, og det blev desuden konstateret, at ventilationen i forbindelse med opbygning af bådskrog og ved flere andre processer var utilstrækkelig. Det blev påbudt at planlægge og tilrettelægge arbejdet, så det kunne udføres forsvarligt, samt at bruge egnet åndedrætsværn, indtil den eksisterende ventilation kunne benyttes optimalt.

Arbejdstilsynet modtog den 6. maj 1994 følgende tilbagemelding fra virksomheden: ”Ved støbning af både vil ansatte få udleveret åndedrætsværn. Ved støbning af andre emner vil ansatte blive pålagt at tilpasse ventilationen i samarbejde med sikkerhedsrepræsentant og værkfører. Er det ikke muligt, bliver åndedrætsværn udleveret. Der vedlægges skitse over opstilling af emner og tilpasning af ventilation. Den 2. august 1995 er der indgået yderligere et dokument om dette på-

bud. Indholdet af dette dokument fremgår ikke af den kortfattede beskrivelse i Arbejdstilsynets daværende register.

Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med kemisk arbejdsmiljø på Fabriksvej 6-8, 6000 Kolding
Arbejdstilsynet foretog i perioden 1993-1994 i alt 5 tilsynsbesøg på virksomheden. Arbejdstilsynet afgav 4 påbud om kemiske arbejdsmiljøforhold.

7.7. Konklusion på Arbejdstilsynets tilsyn med det kemiske arbejdsmiljø på LM Wind Power i perioden 1978 -1994

Arbejdstilsynet foretog i perioden 1978-1994 i alt 38 tilsynsbesøg i de 6 LM Wind Power afdelinger. Arbejdstilsynet afgav 53 reaktioner i form af 31 påbud samt 22 vejledninger i relation til kemiske arbejdsmiljøpåvirkninger, der var knyttet til polyesterstøbningsprocesser.

I perioden 1978-1994 blev det dokumenteret, at styren også var sundhedsfarligt og muligt kræftfremkaldende, og der skete en opstramning af reglerne, da styrenarbejde blev omfattet af en særregulering i 1993 i kræftbekendtgørelsen.

Arbejdstilsynet havde og har stadig fokus på styrenarbejde i de forskellige brancher. Der blev udarbejdet vejledninger herom i 1972 og 1976, og siden 1972 har Arbejdstilsynskredsene været instrueret om at give påbud om at træffe foranstaltninger for at undgå faren fra styren, og indtil forholdene var bragt i orden, skulle der benyttes åndedrætsværn.

Det kan således for perioden 1978-1994 konkluderes, at Arbejdstilsynet førte tilsyn og kontrol med samt gav vejledning om det kemiske arbejdsmiljø på de 6 LM Wind Power afdelinger i overensstemmelse med arbejdsmiljølovgivningen og i betydelig grad havde fokus på kemisk arbejdsmiljø, især polyesterstøbning.

8. Anmeldelse og anerkendelse af arbejdsskader vedrørende LM Wind Power

8.1. Indledning

Dette afsnit om arbejdsskader er opbygget på samme måde, som de tidligere redegørelser og gengager ikke oplysninger, der allerede er afgivet i de tidligere redegørelser.

I 8.2 er der en skematisk oversigt for perioden 1978-1994 over hvad der er blevet anerkendt og afvist af Arbejdsskadestyrelsen.

Da der ikke er identificeret nye sager i forhold til perioden 2000-2010 eller for perioden 1995-1999, indgår en sådan opgørelse ikke i denne redegørelse.

I afsnit 8.3 beskrives status for arbejdet i Arbejdsskadestyrelsens taskforce, hvis formål er at håndtere alle arbejdsskadessager med relation til eventuel udsættelse for styren. Afsnittet indeholder desuden antal og foreløbig fordeling af anmeldelser modtaget i 2011, hvor hovedparten er indkommet efter medieomtalen af LM Wind Power.

Afsnit 8.4 indeholder en samlet oversigt over sager i relation til LM Wind Power for perioden 1978-2010, og afsnit 8.5 indeholder en samlet konklusion på anmeldte og anerkendte arbejdsskader vedrørende LM Wind Power for perioden 1978 til 2010.

8.2. Antallet og fordelingen af anmeldte arbejdsskader fra LM Wind Power (1978-1994)

Arbejdsskadestyrelsen har identificeret 44 anmeldelser for perioden 1978 til 1994 fra personer, der har været ansat på LM Wind Power. I opgørelserne over arbejdsskadesager dækker navnet LM Wind Power både over virksomheden i dag og under det tidligere navn, LM Glasfiber.

Udover de 44 anmeldelser findes 3 sager som alene er anmeldt til Arbejdstilsynet. Da disse 3 sager ikke har været behandlet i Arbejdsskadestyrelsen omtales de ikke nærmere.

De 44 anmeldelser til Arbejdsskadestyrelsen fordeler sig med 26 erhvervssygdomssager og 18 ulykkestilfælde.

26 sager om erhvervssygdomme fordeler sig på følgende diagnoser:

Ud af de 26 anmeldte tilfælde om mulige erhvervssygdomme er 10 tilfælde anerkendt som arbejdsskader.

Skema 1 – oversigt over fordelingen af 10 anerkendte erhvervssygdomme

Bevægeapparatlidelser	1
Eksem- og hudsygdomme	2
Indeklimagener, astma, rhinitis og allergi	1
Hørenedsættelse	1
Nervesygdomme og hvide fingre	1
Opløsningsmiddelforgiftning	3
Tænder	1

Som det fremgår af skema 1, er der 6 af de anerkendte sager, der relaterer sig til kemiske påvirkninger (eksem- og hudsygdomme, indeklimagener, astma, rhinitis og allergi samt opløsningsmiddelforgiftning).

Som det fremgår af skema 2 nedenfor er der afvist i alt 16 sager om erhvervssygdomme. De 6 af disse relaterer sig til udsættelser for kemiske påvirkninger (Eksem- og hudsygdomme, indeklimagener, astma, rhinitis og allergi, opløsningsmiddelforgiftning (herunder hovedpine) og kræft i leveren).

Skema 2 – oversigt over fordelingen af 16 afviste erhvervssygdomme

Bevægeapparatlidelser	5
Eksem- og hudsygdomme	1
Indeklimagener, astma, rhinitis og allergi	2
Nervesygdomme og hvide fingre	3
Opløsningsmiddelforgiftning, herunder hovedpine	2
Tænder	1
Kræft (lever)	1
Ukendt belastning (sagen er destrueret)	1

Begrundelserne for disse 16 afviste sager er, at den anmeldte sygdom enten ikke er konstateret, eller at der ikke er årsagssammenhæng mellem de arbejdsmæssige påvirkninger og udviklingen af sygdommen. I 3 af sagerne har tilskadekomne ikke svaret på Arbejdsskadestyrelsens henvendelser i sagen, hvorfor den anmeldte sygdom er blevet afvist. Derudover er 2 sager henlagt efter ønske fra tilskadekomne uden stillingtagen til anerkendelsesspørgsmålet.

Særligt om de anmeldte erhvervssygdomme med kemisk påvirkning

For sygdomme, som står opført på erhvervssygdomsfortegnelsen efter kemisk påvirkning, er der i perioden 1978-1994 identificeret 12 sager:

- 5 sager om formodede hjerneskade som følge af opløsningsmidler (herunder styren). 3 er anerkendt, mens 2 er afvist på grund af tilskadekomnes manglende deltagelse eller ønske om, at Arbejdsskadestyrelsen standsede behandlingen af sagen.
- 1 tilfælde af kræft (i leveren). Afdøde havde ikke arbejdet i produktionen med glasfiber, men havde kørt i produktionshallerne med materiale til produktionen, hvorfor sagen er afvist.
- 3 sager om indeklime, astma, rhinitis og allergi. Heraf er 1 sag anerkendt og 2 er afvist.
- 3 sager om eksemtilfælde og hudsygdomme som følge af kontakt med blandt andet styren, heraf er 2 sager anerkendt og 1 sag er afvist.
- Ingen anmeldelser om nyreskader fra LM Wind Power.

18 sager om ulykker fordeler sig på følgende diagnoser:

Ud af de anmeldte 18 ulykkestilfælde er 16 tilfælde anerkendt af Arbejdsskadestyrelsen som arbejdsulykker. Derudover er 1 sag afvist som et ulykkestilfælde, og 1 sag er ikke behandlet, fordi tilskadekomne ikke har ønsket dette. Ingen af de 18 ulykkestilfælde relaterer sig til kemiske påvirkninger.

Skema 3 – oversigt over fordelingen af 16 anerkendte ulykker

Forstuvning, bløddels- og sårskader	13
Knoglebrud og amputation	3

8.3. Status for arbejdet i Arbejdsskadestyrelsens Taskforce

Arbejdsskadestyrelsens taskforce blev nedsat ultimo februar 2011 med det formål at håndtere alle anmeldelser fra personer, der har arbejdet på LM Wind Power, tidligere LM Glasfiber. Taskforcen behandler desuden sager om udsættelse for styren på andre virksomheder for at sikre en samlet og koordineret sagsbehandling af alle anmeldelserne.

Medicinsk notat som grundlag for vurdering af sagerne i taskforcen

Til brug for Arbejdsskadestyrelsens behandling af de indkomne anmeldelser har overlæge Henrik Kolstad den 12. april 2011 udarbejdet et notat om helbredseffekter af styren.

Notatet har den 10. maj 2011 været forelagt Erhvervssygdomsudvalget på et principielt møde.

Notatet gennemgår den eksisterende viden om

- hvilke sygdomme der kan relateres til udsættelse for styren,
- hvor længe man skal have været udsat for styren for hver af de beskrevne sygdomme,
- hvilke mængder man skal have været udsat for,
- hvor længe man typisk vil være om at udvikle den pågældende sygdom (dosis, intensitet og varighed), og
- graden af sikkerheden for årsagssammenhængen mellem sygdommen og udsættelsen for styren.

Sager indgået til taskforcen siden februar 2011

Arbejdsskadestyrelsens taskforce har indtil den 30. september 2011 modtaget 365 anmeldelser.

Af de 365 anmeldte sager er der 15 ulykker og 350 erhvervssygdomme. Anmeldelserne fordeler sig med

- 209 anmeldelser vedrører udsættelse for styren

- 62 anmeldelser vedrører udsættelse for andre opløsningsmidler end styren
- 34 anmeldelser, som ikke er relateret til kemiske påvirkninger, og
- 60 anmeldelser, hvor påvirkningen ikke er oplyst.

Skema 4 – oversigt over fordelingen af 350 anmeldte erhvervssygdomme i 2011

Hudsygdomme	48
Høresygdomme	6
Lungesygdomme	29
Kræftsygdomme	17
Opløsningsmiddelforgiftning	40
Anden forgiftning	111
Sygdomme i bevægeapparat	18
Nervesygdomme	15
Psykisk sygdom/gener	14
Andre sygdomme	20
Symptomer, gener, uklar diagnose	21
Uoplyst	11

Arbejdsskadestyrelsen modtager fortsat enkelte, nye anmeldelser om sager, der vedrører udsættelse for styren.

De 365 anmeldelser vedrører 308 forskellige borgere. Det skal oplyses, at 15 sager vedrører arbejde for andre arbejdsgivere end LM Wind Power. På nuværende tidspunkt er det ikke muligt at oplyse om omfanget af styrenudsættelse ved disse arbejdsgivere.

Af de 365 sager, der er indgået til taskforcen i 2011, er der 21 anmodninger om genoptagelser af en tidligere behandlet sag.

Særligt om anmeldte sager om kræft

Der er til taskforcen i alt indgået 17 anmeldelser om kræftsygdomme. På grund af sygdommens karakter og borgernes helbredstilstand bliver kræftsagerne hastebehandlet i taskforcen.

I 9 anmeldte kræftsager, er der truffet afgørelse om afvisning. Der har været tale om kræftformer, hvor der ikke er kendt viden om, at kræftsygdommen kan forårsages af styren.

De øvrige 8 kræftsager er fortsat under behandling i taskforcen, herunder 7 kræftsager som skal behandles i Erhvervssygdomsudvalget.

Behandling og vurdering af sagerne

På nuværende tidspunkt er 157 af de 365 sager afsluttet. De afsluttede sager er primært sager, som åbenlyst har kunnet afvises, da der ikke har været en mulig årsagssammenhæng mellem den anmeldte sygdom og udsættelse for styren eller andre arbejdsmæssige påvirkninger.

Der er foreløbig anerkendt 1 sag om toksisk hjerneskade efter mangeårigt arbejde med styren. Sagen er anerkendt efter erhvervssygdomsfortegnelsen. Der er desuden anerkendt 2 sager om allergisk eksem efter udsættelse for epoxy.

Arbejdsskadestyrelsen har udarbejdet en særlig skabelon til arbejdsmedicinske speciallægeerklæringer i sager om styren. Arbejdsskadestyrelsen har indgået aftale med de arbejdsmedicinske klinikker i Esbjerg, Herning, Odense og Århus om at udfærdige speciallægeerklæringerne.

Arbejdsskadestyrelsen har indhentet arbejdsmedicinske speciallægeerklæringer i foreløbig 153 sager. Dertil kommer yderligere et antal sager, hvor borgerne har været henvist til arbejdsmedicinsk klinik fra egen læge, og hvor journalen er medsendt til Arbejdsskadestyrelsen ved anmeldelsen.

Sager, som er typiske for de anmeldte sygdomme uden for erhvervssygdomsfortegnelsen, bliver forelagt for Erhvervssygdomsudvalget til konkret vurdering af, om en konstateret sygdom kan anerkendes som en arbejdsskade på grund af udsættelsen for styren. Det gælder både de sager, der omhandler sygdomme, som ikke står på erhvervssygdomsfortegnelsen, og de sager hvor praksis for anerkendelse af sygdomme, som står på erhvervssygdomsfortegnelsen, bør efterprøves.

Opsamlende analyse

Arbejdsskadestyrelsen har endnu ikke analyseret de afsluttede sager. Analysen afventer, at taskforcen har færdiggjort arbejdet med alle sagerne, hvilket forventes at være i sommeren 2012. Herefter vil Arbejdsskadestyrelsen foretage en opsamlende vurdering og analyse, som vil tilgå Erhvervssygdomsudvalget.

Analysen skal på baggrund af det omtalte medicinske notat fra overlæge Henrik Kolstad om den eksisterende viden om udvikling af sygdomme efter udsættelse for styren, og de behandlede sager i taskforcen omhandle

- konstaterede sammenhænge mellem udsættelse for styren på LM Wind Power og udvikling af sygdom, og
- i hvilket omfang, der er tilvejebragt ny generel viden om sammenhængen mellem udsættelse for styren og udvikling af sygdom

8.4 Samlet skematisk oversigt for anmeldelser til Arbejdsskadestyrelsen

Skema 5 - samlet oversigt over indkomne anmeldelser (1978 – 2011)

	Ulykker	Erhvervssygdomme	I alt
1978 – 1994	18	26	44
1995-1999	133	67	200
2000-2010	463	323	786
Indgået i 2011	15	350	365
I alt	629	766	1395

Skema 6 - samlet oversigt over kemisk relaterede anmeldelser (1978 – 2011)

	Ulykker	Erhvervssygdomme	I alt
1978 – 1994	0	12	12
1995-1999	4	26	30
2000-2010	4	47	51
Indgået i 2011	-	-	271
I alt	8	85	364

I relation til skema 6 kan det endnu ikke oplyses hvor mange af de 271 kemisk relaterede anmeldelser, som er henholdsvis ulykker og erhvervssygdomme.

Skema 7 – samlet oversigt over anerkendte sager der er kemisk relateret (1978 – 2010)

	Ulykker	Erhvervssygdomme	I alt
1978 – 1994	0	6	6
1995-1999	0	10	10
2000-2010	2	16	18
I alt	2	32	34

I relation til skema 7 kan det endnu ikke fuldt ud oplyses, hvor mange af de anmeldelser der er indgået i 2011 der er kemisk relateret, som vil blive anerkendt som arbejdsskader.

8.5 Konklusion

Der er i perioden 1978 til 1994 anmeldt 44 antal arbejdsskader, heraf 26 tilfælde af erhvervssygdomme. Af disse er 10 anerkendte erhvervssygdomme.

Af de 10 anerkendte sager relaterer 6 sig til udsættelse for kemiske påvirkninger, herunder styren. I de 5 af sagerne har der med sikkerhed været udsættelse for styren, medens det ikke fremgår med sikkerhed af den sidste sag.